

'Gurbetçi'leri inceliyor

"Gurbetçi"lerin tarihi ilk kez yazılıyor. Essex Üniversitesi'nden Dr. Ayşe Güveli'nin başında olduğu proje, çalışmak için Türkiye'den Avrupa'ya gidenleri ve sonuçlarını ortaya koyacak

Türkiye'den Avrupa'ya işçi göçünün 50'nci yılı 2011. Yani "gurbetçi"lerin. Kanıksadığımız, hatta zaman zaman karikatürleştirdiğimiz bu göçün, 20'nci yüzyılın en büyük iki göçünden biri olduğunu öğrendim bu hafta. Diğeri ise hakkında yapılmadık araştırma ve ortaya çıkarılmadık bilgi kalmayan, Meksikalıların ABD'ye göçü. Türklerin Avrupa'ya göçü ise bir muamma. Bunları İngiliz Essex Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Eğitim Görevlisi Dr. Ayşe Güveli'den öğrendim. Çünkü o iğne şimdi onun elinde. "500 Aile: Türkler'in Avrupa'da Göç Tarihleri" adlı araştırmanın fikir annesi Güveli. İşin içinde Essex ile birlikte Almanya'dan Chemnitz Üniversitesi, Hollanda'dan Hür Üniversitesi de var.

Araştırma dört bölgede yapılıyor: Trabzon Akçaabat, Konya Kulu, Denizli Acipayam ve Afyon Emirdağ. Ipsos KMG şirketi, şu anda bu dört bölgede köy köy dolaşıp kapıları çalarak araştırmaya konu olacak aileleri bulmakla meşgul. Ayşe Güveli ve ekibinin amacı, 1930-45 yılları arasında Türkiye'nin en çok göç veren bölgelerinde doğmuş 500 kişi ve alt kuşaklarının göç, aile ve sosyoekonomik tarihlerini yazmak. Sonuçta ortaya yalnız Türkiye'yi değil, Avrupa'yı da derinden etkileyen göçün fotoğrafı çıkacak.

Köyde kalanlara göre göçmenler 'bozuldu'

Bu proje nasıl ortaya çıktı?

Benim önceden beri içinde yaşadığım bir durumdu zaten. Ben de bir göçmen ailenin çocuğuyum. Proje aklımda biraz da ailemin sorularıyla şekillendi. Mesela annem sık sık "Türkler Avrupa'da kimliklerini kaybedecek, yok olup gidecekler" der. Acaba gerçekten öyle mi? Projeyi geliştirdim ama çevremdekiler "Kimse buna para vermez" diyordu.

Neden? Cazip bir konu değil mi?

Cazip ama riskli.

Risk nerede?

Bütün proje, bölgelere gidip kapılarını çaldığımız insanların bize yardım edip etmeyeceklerine bağlı. Kapıları vuruyoruz ve "Süralenizde 1960'larda Avrupa'ya çalışmaya giden insan var mı?" diye soruyoruz. Varsa iletişim bilgilerimi alıyoruz. Bilgileri vermezlerse bu proje yürümez. Çok korkuyordum. Önce pilot bölgeye, Şarkışla'ya gidip ölçme yaptık. Tek tek kapıları çaldık. 15 kapının 13'ü bize yardımcı oldu. O zaman rahatladım.

Size kim para verdi?

14 ülkenin bilim kurumlarının bir araya geldiği Norface. Yaklaşık 2,5 milyon euro ayrdılar.

Türkiye'den Avrupa'ya işçi göçüyle ilgili daha önce bir çalışma yapıldı mı?

Hayır. Hem bu açıdan hem de araştırma tasarımı açısından bir ilk bu. Göç, hiçbir zaman göç veren ülkeden verilen ülkeye doğru başlamaz. Tersidir. Biz ilk kez göç veren bölgelerden başladık. Aileleri buluyoruz, ilk göç eden erkeğin soylarına bakıyoruz. Aynı zamanda göç veren bölgede, Avrupa'ya gidenler ve gitmeyenler arasında da karşılaştırma yapıyoruz. Gitmeyenler nasıl etkilendi? Bu da çok yeni bir araştırma alanı.

Sizin araştırma yaptığınız bölgelerde Avrupa'ya gitmeyenlerin gidenlere yaklaşımı nasıl?

Göçmenler konusunda negatıfler. Ama göçmenler "Keşke gitmeseydik" demiyorlar. "Ailelerimiz parçalandı belki ama burada olsak aç kalacaktık" diyorlar. Göçmen olmayanlara göre ise "bozuldular". Yanid inlerini, değerlerini unuttular. Mesela geldikleri lüks arabalarla göçmenlerin hava attığını düşünüyorlar.

Bir de Türkiye'deki algı, Avrupa'ya göç edenlerin daha muhafazakar oldukları üzerinedir. Sizin izlenimleriniz ne?

Aşlında tersi. Buradakiler Türklerin batıya gittiğinde değerlerini kaybedeceğini düşünüyor. Sonra o göçmen, en azından kendileri kadar dindar geri döndüğünde "Dinine bağlanmış" diyorlar. Ben Avrupa Değerler Araştırması'nın sonuçlarında, Avrupa'daki Türkleri Türkiye'deki Türklerle karşılaştırdım ve arada fark görmedim.

Avrupa'nın nasıl etkilendiği hep konuşulur da, Türkiye bu göçten nasıl

Belki size tuhaf gelecek ama çok olumlu etkilendi. Çünkü bence göçmenler Türkiye'nin Avrupa'ya olan yolu. Yalnızca ekonomik değil, kültürel de katkı yaptılar. "Avrupa görmüş" denir ya... Yalnız bölgeler olumsuz etkilendi.

Nasıl?

Çünkü o bölgenin en kalifiye insanları gitti.

Hep en düşük vasıflılar gitti algısı vardır, siz tam tersini düşünüyorsunuz.

Evet. Hatta göçmenlerin oğlu evlenecekse, geliyorlar köye, bütün kızlar sıraya giriyor. En eğitilmiş, en güzel kızını alıp gidiyor. n

"1990'lı yıllarda Türklük en büyük engeldi, bugün ise Müslümanlık"

Siz kendi göç tarihinizi hatırlıyor musunuz?

Evet. 7 yaşındaydım. Hollanda'ya uçakla gittik. Geceydi, gökyüzüne yıldızlar ip gibi dizilmiş zannetmişim. Meğerse yolun kenarındaki ışıklarmış onlar. Hâlâ gözümün önündedir.

Aklınızda kalan his ne? Korku, endişe, merak?

Ben sadece heyecan hatırlıyorum. Bütün eşyalarımızı sattık. Köyden Çaykara'ya gittik pasaport çıkartmak için. En etkilendiğim de şu olmuştu. Bir kedimiz vardı, annem onu çok uzak bir köye bıraktı. İki gün sonra gelip buldu bizi kedi. Durumu çok iyi anlatan bir şeydir. Biz de gittik ama bağımızı koparmadık Türkiye'yle. Sürekli geri döndük.

Temelli dönmeyi hiç düşünmediniz mi?

Herkes düşünür. Ama oradakiler 1990'lılardan sonra geriye dönme hayalinden vazgeçti. Artık bütün aileyi alıp dönemeyeceklerini fark ettiler. Ancak ikinci-üçüncü kuşağın yüksek eğitilmiş olanlarında geriye dönüş başladı.

Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Türkiye'de ekonomik durumun düzelmesiyle... Eğitilmiş insanlar Türkiye'de daha kolay iş bulacaklarını düşünüyorlar. Yaşadıkları ülkelerdeki ayrımcılığı da göz ardı etmek lazım.

O ülkenin yerlileri iki-üç ay içinde iş buluyorsa, bir Türk bir yıldan önce bulamıyor.

Ne kadar başarılı olursanız olun aynı ayrımcılıkla karşılaşılıyor musunuz?

Şu ya da bu şekilde mutlaka karşılaşılıyorsunuz. Ama çok rahatsız edici boyutlarda değil.

Türk kimliğiniz mi, Müslüman kimliğiniz mi daha büyük engeldi?

1990'lılarda Türklük, şu an Müslümanlık. Avrupa'da Müslüman olmak kötü.

Norveç'te siyaset yapan Gülay Kutal, önceki gün Milliyet'e Norveç'teki saldırıların kimliği ortaya çıkana kadar Müslümanların yaşadığı korkuyu anlattı.

O korkuyu çok iyi biliyorum, biz de Hollanda'da yaşadık. Pim Fortuyn, Hollanda'da sağ görüşü tabu olmaktan çıkararak kişiydi. 2002'de öldürüldü ve iki saat sonra polis şöyle bir açıklama yaptı: "Katil beyaz bir Hollandalıdır".

Bu ne demek? "Müslümanlara saldırmayın" demek. Biz de bir Müslüman olmanın diye dua ediyorduk, ne kadar tuhaf değil mi?

Ama Fortuyn'ın filmi yapan Theo van Gogh bir Müslüman tarafından öldürüldü.

O bir felaketti. Çok kötüydü. Camilerin duvarlarına hakaretler yazıldı, bir Türk okulu ateşe verildi. Ama size biraz marjinal bir şey söyleyeyim, 2000'lerin başından beri şöyle düşünüyorum. Bu, normal bir reaksiyon.

Neresi normal?

Peki normal demeyelim, açıklanabilir bir reaksiyon. Avrupa toplumları göçle birlikte çok kısa sürede bir değişime uğramak zorunda kaldı. Düşünün ki toplumunuzun yüzde 10'u Müslümanlaşıyor. Bunu tartışmak gerekir.

"Köyde imamlar araştırma için anons yapıyor"

Saha araştırmasını yürüten Ipsos KMG Sosyal Araştırmalar Enstitüsü Genel Müdürü Tonguç Çoban:

Dört bölgede 40 elemanımız var. 25 gündür sahadayız. 13 bin hane taradık, her bölgede 400 aile bulmayı hedefliyoruz. Yüzde 90'ına ulaştık. Zor bir iş yapıyoruz. Eskiden bu tip sosyal araştırmalarda jandarmayla, polisle sorun yaşadık. Burada önemli üniversiteler devrede olduğun için işimiz kolaylaştı. Hatta imamlar camide "Köyde araştırma yapılıyor, yardımcı olun" diye anons yapıyor.

Zamanla yarışıyoruz ama bazen öyle şeyler oluyor ki insanlar anlatmak istiyorlar. Anket soruları bittikten sonra "Şimdi yaz" deyip şikayetlerini sıralıyorlar. Ayrımlar, yemekler... Bırakmak istemiyorlar.

"En fakir bölgelerden giden az"

Kaç kişiyle konuşacaksınız?

2 bin aileye ulaşacağız, 6 bin 500 kişiyle yüz yüze görüşeceğiz. Yaklaşık 12 bin kişi hakkında da bilgi toplayacağız.

Nedir o bilgiler?

Önce aileleri en iyi tanıyan bir kişiyle yakışıklı sohbet ediyoruz. Ailelerin her bir üyesi

hakkında 23 soru soruyoruz. Bir de ailenin, Avrupa'ya giden ilk kuşak erkeği hakkında 33 sorumuz var. Arkasından ailenin şimdi kimlerle, nasıl yaşadıklarını dil eğitimlerini, kime oy verdiklerini, siyasi görüşlerini, dinle ilişkilerini soruyoruz.

Araştırma yapacağımız dört bölgeyi nasıl belirlediniz?

Avrupa'ya yüksek oranda göç veren bölgeler bunlar. Coğrafi dağılıma da baktık; Orta Anadolu, Karadeniz, Batı... Aslında o yıllarda Türkiye'nin politikası, fakir bölgelerden iş vasfı pek olmayan insanları yurtdışına göndermekmiş. Ne var ki öyle olmamış. Gelişmeye yönelik bölgelerden orta iş vasıflı kişiler gitmişler. En fakir bölgelerden pek giden olmamış.

Neden?

Göç etmek de girişimci ruh ve biraz para ister. Çok fakirsenez İstanbul'a kadar bile gelemesiniz.

Peki neden araştırmanızda Güneydođu'dan bir bölge yok?

Çünkü bir ilçeden yoğun göç olmuş diyemiyoruz. Zaten biz sadece 1961-1974 işçi göçünü araştırıyoruz. Güneydođu'dan Avrupa'ya göçlerin tarihi ve sebepleri farklı.